

PIOTR RACHWAŁ* – LUBLIN

IMIONA CHRZESTNE MIESZKAŃCÓW ISKRZYNI W XIX WIEKU NA PODSTAWIE METRYK PARAFII KROŚCIENKO WYŻNE Z LAT 1848-1900¹

W badaniach demograficzno-historycznych księgi metrykalne są jednym z cenniejszych źródeł. Dotyczy to szczególnie okresu prestatystycznego². To co wyróżnia rejestrację metrykalną od innych źródeł wykorzystywanych w badaniach nad stanem i ruchem naturalnym ludności, to przede wszystkim jej powszechność. W księgach metrykalnych zapisywano zarówno stany uprzywilejowane jak i chłopów, a rejestracja prowadzona była na terenie całego państwa³. Oprócz danych strictly demograficznych związanych z ruchem naturalnym, zawierają szereg dodatkowych informacji, które rzucają światło na historię społeczną oraz szeroko pojętą kulturę minionych epok. Jednym z często poruszanych tematów (w ostatnich latach) są kwestie nazewnictwa, szczególnie w kontekście odkrycia motywów, którymi kierowali się rodzice przy wyborze imienia chrzestnego dla swojego dziecka⁴. W literaturze przedmiotu wymienia się różne czynniki

---

* Piotr Rachwał – dr historii, adiunkt w Instytucie Historii, Wydział Humanistyczny KUL.

¹ Podstawę źródłową naszych badań stanowią metryki kościelne przechowywane w archiwum parafialnym w Krościenku Wyżnym (dalej AP) - *Księga urodzeń (ochrzczonych) 1841-1889, 1890-1906*. Księgi metrykalne były prowadzone oddzielnie dla każdej miejscowości, tj. Krościenka Wyżnego (siedziba parafii) oraz Iskrzyny. Stan zachowania metryk jest bardzo dobry. Zapisy sporządzano po łacinie, a formularz wpisu miał formę tabeli. Więcej na temat zasad rejestracji metrykalnej w zaborze austriackim zob.: B. Kumor, *Przepisy państwowe i kościelne dotyczące metryk kościelnych w zaborze austriackim (1800-1914)*, PDP, 7(1975), s. 93-107.

² J. Z. Holzer, *Powszechne spisy ludności. Świat-Europa-Polska, w: Spisy ludności Rzeczypospolitej Polskiej 1920-2002*, Warszawa 2002, s. 30-53.

³ O możliwościach badawczych w oparciu o zapisy metrykalne oraz dotychczasowy dorobek w tym zakresie był omawiany wielokrotnie. Zobacz m. in.: K. Dobrowolski, *Znaczenie metryk kościelnych dla badań naukowych*, „Roczniki Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie”, 5 (1920) s. 90-110; I. Gieysztorowa, *Wstęp do demografii staropolskiej*, Warszawa 1976; Z. Sułowski, *Stulecie polskiej demografii historycznej (1882-1892)*, „Przeszłość Demograficzna Polski” (PDP), 15 (1984), s. 9-35; C. Kuklo, *Polska demografia przeszłości u progu XXI wieku*, PDP, 22 (2001) s. 7-32.

⁴ Do pionierskich prac z tego zakresu należy artykuł Z. Sułowskiego, *Imiona chrzestne w pa-*

mogące mieć wpływ na ten wybór. Rodzima kultura Słowian przesycona magią i przesądem upatrywała w imionach funkcji ochronnych, i odstrasżających złe duchy⁵. Wraz z przyjęciem chrześcijaństwa rozpowszechnił się zwyczaj nadawania imion świętych chrześcijańskich, a imiennictwo słowiańskie powoli zanikało. Wyjątek stanowią imiona, które mają motywację świętych i błogosławionych⁶. Z motywacją tą łączy się zwyczaj nadawania imion występujących w kalendarzu w dniu urodzin lub chrztu dziecka⁷. Wśród innych czynników mających wpływ na wybór imienia, wymienia się także tradycję rodzinną, nadawanie dzieciom imion bohaterów świeckich, literackich czy w końcu zmieniającą się modę⁸. Analizując motywy wyboru imienia należy także pamiętać o czynnikach oddziałujących lokalnie na daną społeczność. W grę mogą wchodzić tu np. lokalne kultury świętych, wezwanie kościoła, a nawet struktura społeczno-zawodowa ludności.

Możliwość późniejszego porównania specyfiki lokalnej omawianego zjawiska pozwalają na formułowanie ogólniejszych wniosków na temat czynników wpływających na wybór konkretnego imienia. Celem naszych rozważań nad imionami mieszkańców Iskrzyni jest poszerzenie wiedzy z zakresu antroponimii wsi galicyjskiej w XIX w.

W XIX w. wieś Iskrzynia należała do Parafii Krościenko Wyżne (powiat Krosno). Zaludnienie w 1860 roku wynosiło 745 osób. Najlicniejszą grupę zawodową stanowili rolnicy – 244, następnie tkacze – 9 oraz wojskowi – 8⁹. W księgach metrykalnych za lata 1848-1900 zanotowano 1522 chrzty, z czego 781 przypadło na chłopców. Najwięcej noworodków ochrzczono w styczniu, marcu, kwietniu i maju (ok. 40 % wszystkich ochrzczonych dzieci).

Elementem sakramentu chrztu jest włączenie nowonarodzonego człowieka do wspólnoty chrześcijańskiej poprzez obrzęd obmycia wodą. Wraz z wprowadzeniem praktyki chrztu dzieci (od IV w.) rozpowszechnił się zwyczaj nadawania dziecku przy chrzcie imienia, od XV w. kilku, co od XVIII staje się powszechnym zwyczajem. Dla podkreślenia przynależności do wspólnoty zbawionych wybiera się imię świętego patrona¹⁰.

rafii Piotrawin w XVII-XIX w., „Roczniki Humanistyczne”, 20 (1972) z. 2, s. 99-116. Szersze omówienie problematyki badań onomastycznych prowadzonych przez historyków w tym zakresie zob. C. Kukło, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009, s. 325-328.

⁵ M. Malec, *Imię w polskiej antroponimii i kulturze*, Kraków 2001, s. 18, 116.

⁶ H. Fros, F. Sowa, *Księga imion*, t. 6, Kraków 2007, s. 632-633.

⁷ Dotyczy to także okresu sąsiadującego ze świętem. Warto pamiętać, że w przypadku imion mających odniesienie hagiograficzne, święty jest wspominany w swoim właściwym dniu, tj. w dniu *dies natalis*. Był to dzień śmierci świętego, ale równocześnie dzień narodzin dla nieba.

⁸ Motywy jakimi kierują się rodzice przy wyborze imienia ulegają zmianom. W badaniach prowadzonych w latach 70 XX wieku na pierwszym miejscu wymieniano: motywację estetyczną, czyli ładne brzmienie form zdrobniałych imienia oraz współbrzmienie z nazwiskiem. Malec, *Imię w polskiej antroponimii*, s. 80. Zob. też: J. Bubak, *Księga naszych imion*, Wrocław 1993.

⁹ AP, *Liber memorabilium*, bns. Autor kroniki, ks. Andrzej Ujejski, wylicza jeszcze 8 innych profesji.

¹⁰ W. Schenk, *Chrzest II. Liturgia*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 3, Lublin 1985, kol. 362-364.

Imiona męskie

W celu pokazania ich różnorodności oraz częstotliwości występowania, podzielono wszystkie nadane w Iskrzyni imiona na trzy grupy. Pierwsza z nich, to imiona najczęściej używane (przynajmniej 3% w ogólnej liczbie zapisów), druga to imiona średnio popularne (od 1% do niespełna 3%) oraz używane sporadycznie (poniżej 1%)¹¹. Dodatkowo, cały badany okres rozbito na pięć przedziałów czasowych¹².

Tabela 1. Częstotliwość nadawania imion męskich

Imię	1848-1860		1861-1870		1871-1880		1881-1890		1891-1900		1848-1900		
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	2	L.b.	Sz.s.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Jan	27,9	25,2	21,4	24,1	19,5	19,4	14,9	14,2	16,2	16	19,7	154	154
Stanisław	8	3,5	13,3	7,3	22,7	11	22,7	10,5	33,3	16	9,6	75	229
Franciszek	20,9	8,2	19,4	9,5	19,4	8,4	19,4	8	20,9	9	8,6	67	296
Józef	21,5	8,2	10,8	5,1	15,4	6,5	24,6	9,9	27,7	11,5	8,3	65	361
Paweł	23,7	8,2	15,3	6,6	27,1	10,3	17	6,2	17	6,4	7,6	59	420
Wojciech	22	6,4	22	8	28	9	14	4,3	14	4,5	6,4	50	470
Michał	35,3	7	17,7	4,4	23,5	5,2	11,8	2,5	11,8	2,6	4,4	34	504
Jakub	30,8	4,7	19,2	3,7	19,2	3,2	23,1	3,7	7,7	1,3	3,3	26	530
Antoni	37,5	5,3	29,2	5,1	20,8	3,2	8,3	1,2	4,2	0,6	3,1	24	554
Władysław	4,6	0,6			13,6	1,9	22,7	3,1	59	8,3	2,8	22	576
Andrzej	33,3	4,1	28,6	4,4	9,5	1,3			28,6	3,9	2,7	21	597
Piotr	25	2,3	12,5	1,5	12,5	1,3	25	2,5	25	2,6	2,1	16	613
Tomasz	40	3,5	20	2,2	6,7	0,7	26,7	2,5	6,7	0,6	1,9	15	628
Maciej	21,4	1,8	14,3	1,5	28,6	2,6	28,6	2,5	7,1	0,6	1,8	14	642
Kazimierz	15,4	1,2	61,5	5,8	7,7	0,7	7,7	0,6	7,7	0,6	1,7	13	655
Roman					61,5	5,2	38,5	3,1			1,7	13	668
Marcin	40	2,3	20	1,5	10	0,7	20	1,2	10	0,6	1,3	10	678
Gerard							12,5	0,6	87,5	4,5	1	8	686
Henryk	12,5	0,6			37,5	1,9	37,5	1,9	37,5	0,6	1	8	694
Ignacy					12,5	0,7	50	2,5	37,5	1,9	1	8	702
Wawrzyniec	25	1,2	25	1,5	1,9	1,9	12,5	0,6			1	8	710
Grzegorz	50	1,8	16,7	0,7			33,3	1,2			0,8	6	716
Karol							33,3	1,2	66,6	2,6	0,8	6	722
Wincenty	16,7	0,6					83,3	3,1			0,8	6	728
Błażej			25	0,7	25	0,7	25	0,6	25	0,6	0,5	4	732
Feliks			33,3	0,7	33,3	0,7	33,3	0,6			0,4	3	735
Leon			33,3	0,7	33,3	0,7	33,3	0,6			0,4	3	738
Szymon	33,3	0,6	33,3	0,7					33,3	0,6	0,4	3	741
Wiktor	33,3	0,6	66,6	1,5							0,4	3	744
Aleksy					50	0,7	50	0,6			0,3	2	746

¹¹ Por. Sułowski, *Imiona chrzestne w parafii*, s. 103.

¹² Zapisy w metrykach sporządzane były w języku łacińskim, imiona zestawione w tabelach przedstawiono w ich polskiej formie.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Bronisław					50	0,7			50	0,6	0,3	2	748
Edward			50	0,7			50	0,6			0,3	2	750
Filip							50	0,6	50	0,6	0,3	2	752
Hiacynt			50	0,7			50	0,6			0,3	2	754
Izydor							100	1,2			0,3	2	756
Wacław			100	0,7							0,3	2	758
Adam	100	0,6									0,1	1	759
Aleksander			100	0,7							0,1	1	760
Bartłomiej							100	0,6			0,1	1	761
Bolesław									100	0,6	0,1	1	762
Cyprian					100	0,7					0,1	1	763
Czesław									100	0,6	0,1	1	764
Eustachy							100	0,6			0,1	1	765
Florian							100	0,6			0,1	1	766
Kacper					100	0,7					0,1	1	767
Hipolit					100	0,7					0,1	1	768
Joachim							100	0,6			0,1	1	769
Juliusz							100	0,6			0,1	1	770
Konstanty							100	0,6			0,1	1	771
Łukasz	100	0,6									0,1	1	772
Marek	100	0,6									0,1	1	773
Mieczysław									100	0,6	0,1	1	774
Mikołaj							100	0,6			0,1	1	775
Onufry							100	0,6			0,1	1	776
Rafał							100	0,6			0,1	1	777
Roch							100	0,6			0,1	1	778
Rudolf							100	0,6			0,1	1	779
Sebastian							100	0,6			0,1	1	780
Walenty	100	0,6									0,1	1	781

Źródło: AP, *Księga urodzeń (ochrzczonych) 1841-1889, 1890-1906*. 1-% imienia w danym okresie do ogólnej liczby danego imienia; 2- % danego imienia do ogólnej liczby imion w danym przedziale czasowym. Sz. s. – szereg skumulowany.

W latach 1848-1900 nadano ogółem na chrzcie 59 imion męskich (w chrztach „wieloimiennych” brano pod uwagę imię pierwsze). Spośród nich ponad 70% stanowiła grupa dziewięciu wybieranych najczęściej (udział przynajmniej 3%). Imiona nadawane rzadziej (od 1 do 3%) stanowiły 20% ogółu imion chrzestnych. W zbiorze tym wyodrębniono 12 antroponimów. Wreszcie, ostatnią grupę tworzyły imiona pojawiające się w metrykach sporadycznie (poniżej 1%), a ich odsetek w odniesieniu do całości kształtował się na poziomie 9%. Grupa ta była najbogatsza pod względem różnorodności – 38 imion (patrz tabela 1).

Rozbijając badany okres na pięć przedziałów czasowych, możemy prześledzić w całym badanym okresie strukturę nadawanych imion, czyli tych, które cechuje długie trwanie i duża częstotliwość występowania, oraz prześledzić pewne zmiany w nadawaniu imion chrzestnych, zwłaszcza zjawisko pojawiania się nowych

imion¹³. I tak, w pierwszym przekroju odnotowano 26 imion, podobnie jak w następnym, z tym, że w porównaniu z poprzednim okresem pojawiło się siedem nowych. Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż w latach 1848-1860 na świat przyszło 171 noworodków płci męskiej, natomiast w następnym dziesięcioleciu o 34 dzieci mniej, a co za tym idzie i różnorodność nadawanych imion była większa. W trzecim przedziale czasowym stwierdzono 28 typów imion, a więc wzrost w stosunku do dwóch pierwszych okresów. Pojawiło się także 7 nowych imion. Lata 1881-1890 to znaczny progres pod względem zróżnicowania w wybieranych imionach dla noworodków. Zanotowano ich 33, o pięć więcej niż w poprzednim przekroju. Dodatkowo nie wiązało się to ze znaczniejszym wzrostem w liczbie urodzonych (różnica 7 urodzeń). Dużo bogatszy był także repertuar wybieranych imion, wynikający z pojawienia się 16 nowych, które nie występowały wcześniej. Znaczny regres pod tym względem stwierdzono dla ostatniej dekady XIX wieku. Wyodrębniono dla niej zaledwie 27 imion, a wśród nich były tylko 3, których nie odnotowano w poprzednich latach.

Ogólnie więc, wzrost liczby nadawanych imion łączył się ze spadkiem popularności imion najczęstszych¹⁴. Najwyższy odsetek stwierdzono dla pierwszego okresu – 76,7%, a najniższy w latach osiemdziesiątych XIX wieku – 60,5%. W ostatniej dekadzie tego wieku nastąpił wzrost, ale i tak nie przekroczył 70%. Tendencja zwykłowa miała natomiast miejsce wśród imion zaliczonych do drugiej grupy (z 17,6% do 24,2%). Nieco większe wahania wystąpiły dla imion pojawiających się sporadycznie, przy czym najniższy odsetek zanotowano również w pierwszym okresie – 6%, najwyższy natomiast w latach 1881-1890.

Analiza imion wykazała¹⁵, że najczęściej nadawanym imieniem męskim był Jan¹⁶ (otrzymał je co piąty chłopiec). Na drugim miejscu znalazł się Stanisław (niespełna 10%) a na trzecim Franciszek (8,6%). Na ostatnim miejscu wśród imion, które zostały zaliczone do kategorii najczęstszych, był Antoni (3,1%). W wyborze tych imion w poszczególnych okresach zachodziły zmiany. Odsetek imienia Jan zmniejszył się z 27,9% do 14,9% w latach 1881-1890. W ostatnim dziesięcioleciu XIX wieku odnotowano znów wzrost, ale różnica w stosunku do

¹³ W średniowieczu różnorodność imion była duża, następnie w stuleciach XV-XVII miało miejsce większe ich ujednoczenie, poczynając zaś od wieku XVIII wachlarz imion zaczął się rozszerzać. Z. Sułowski, *Imiona chrzestne w Polsce XIV-XIX w.*, „Sprawozdania z Czynności Wydawniczej Posiedzeń Naukowych oraz Kronika Towarzystwa Naukowego KUL”, 11 (1961), s. 95-96.

¹⁴ Zob. J. Gawrysiakowa, *Zwyczaje chrzestne na Lubelszczyźnie w XIX wieku*, „Novum”, 1 (1980) s. 92-93; Sułowski, *Imiona chrzestne w parafii*, s. 102-103.

¹⁵ Oprócz wyżej wspomnianych motywów wyboru imienia, ważną rolę odgrywało duchowieństwo. Mając duży wpływ, szczególnie w społeczności wiejskiej, często o nadaniu konkretnego imienia decydowało za rodziców. „Trzeba również pamiętać, że skwapliwie nad tym czuwali duchowni, aby dzieciom na chrzcie nadawać imiona z kalendarza kościelnego. Nawet jeszcze na pocz. XX w. imię naszego pierwszego króla było odradzane, ze względu na skojarzenie z zabójstwem św. Stanisława” W. Baranowski, *Kult świętych nie uznawanych przez władze kościelne w katolicyzmie ludowym*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy”, 79 (1971) nr 1, s. 51; Zob. też J. S. Bystron, *Księga imion w Polsce używanych*, Warszawa 1938, s. 26.

¹⁶ Imię Jan rozpowszechniło się już w średniowiecznej Polsce. M. Malec, *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków 1994, s. 243.

odsetka w pierwszym okresie wynosiła ponad 11%. Charakterystyczny był ciągły progres w nadawaniu imienia Stanisław (od 8% w latach 1848-1860 do 33,3% w latach dziewięćdziesiątych). W sumie, w latach 1891-1900 procentowy udział tego imienia w odniesieniu do wszystkich pozostałych był taki sam jak Jana (po 16%). Na uwagę zwraca także rosnący wraz z upływem czasu odsetek imienia Józef (od 8,2% do 11,5%)¹⁷.

Spośród imion zaliczonych do przedziału 1%-3%, wyróżnia się Władysław. W latach 1861-1870 nie zanotowano ani jednego ochrzczonego dziecka tym imieniem, jednak już od następnego dziesięciolecia nastąpił stały wzrost, by w ostatniej dekadzie osiągnąć ponad 8% wśród wszystkich nadanych imion. Na komentarz zasługuje również imię Gerard. W pierwszych trzech przekrojach nie wystąpiło ono w ogóle. W latach 1881-1890 ochrzczono tylko jedno dziecko tym imieniem, za to w następnym dziesięcioleciu odnotowano już siedem takich przypadków, co stanowiło 4,5% ogólnej liczby w tym okresie. W grupie tej znalazł się także Andrzej i Roman.

Obserwując częstotliwość występowania tych dwóch imion, możemy stwierdzić związki z imieniem aktualnie urzędującego proboszcza. Na przestrzeni pięćdziesięciu trzech lat, które poddaliśmy analizie, funkcję proboszcza w Krościenku Wyżnym pełniło trzech kapłanów. Byli to kolejno: Andrzej Nowina Ujejski (od 1831 do 1867), Roman Pakosz Piekosiński (od 1867 do 1887) i Wincenty Telega (od 1887 do 1919)¹⁸. Maksimum chłopców, którym na chrzcie nadano imię Andrzej przypadło na lata 1848-1860 (33,3%). Niewiele mniej odnotowano w następnym dziesięcioleciu (28,6%). W kolejnym przedziale było to zaledwie 9,5%, a w latach osiemdziesiątych nie stwierdzono ani jednego chrztu tym imieniem. Tego typu zależność widać jeszcze wyraźniej na przykładzie noworodków, którym nadano imię Roman. Pojawiło się ono tylko w dwóch przekrojach, to jest 1871-1880 i 1881-1890, co dokładnie odpowiada okresowi posługi Romana Piekosińskiego. Analogiczną zależność jak w poprzednich dwóch wypadkach można dostrzec przy wyborze imienia Wincenty.

Osobny problem stanowi nadawanie dzieciom kilku imion. W latach 1848-1900 podwójne imię na chrzcie otrzymało 33 chłopców, co stanowiło 4,2 % wszystkich imion męskich¹⁹. Charakterystyczne było to, że pierwszy taki chrzest

¹⁷ Do imion najpopularniejszych w parafii Piotrawin na Lubelszczyźnie w latach 1815-1817 należały Jan, Stanisław i Józef. Z. Sułowski, dz. cyt., s. 102; Również w badaniach przeprowadzonych na terenie parafii lubelskich imiona te były bardzo modne. Do najchętniej nadawanych na chrzcie imion należały: Jan, Józef, Antoni, Michał, Franciszek i Stanisław. Były to więc takie same imiona jak w Iskrzyni. Gawrysiakowa, *Zwyczaj*, s. 88. W parafii kochłowskiej leżącej na Śląsku, skład imion zaliczanych do najczęściej nadawanych był podobny. Na osiem wyodrębnionych w tej grupie aż sześć było takich samych jak w analogicznej grupie w Iskrzyni (były to: Jan, Jakub, Franciszek, Paweł, Józef i Antoni. P. Kwapulińska, *Urodzenia w parafii kochłowskiej w XIX wieku*, „Śląskie Studia Demograficzne. Prace Historyczne”, 14 (1995) s. 49. Por. też S. Dziadkowiec, *Imiona mieszkańców wsi Pcim i motywacje ich nadawania w latach 1617-1899 oraz współcześnie*, „Onomastica”, 45 (2000) s. 180-184;

¹⁸ R. Pelczar, *Dzieje Krościenka Wyżnego 1350-2000*, Krościenko Wyżne, s. 179-181.

¹⁹ Z powodu małej liczby imion podwójnych zagadnienia tego nie poddaliśmy głębszej analizie. O imionach wielorakich zob. m. in. A. Tomecka, *Imiona chrzestne w księgach metrykalnych*

miał miejsce dopiero w 1865 roku. Zdecydowaną większość imion podwójnych nadano w latach osiemdziesiątych (prawie 82 %), po czym nastąpił spadek (nadano tylko dwa takie imiona, co stanowiło 6%). Rozkład ten należy zapewne tłumaczyć panującą okresowo modą²⁰.

Z czynników mających wpływ na nadawanie imion na czoło wysuwa się związek daty chrztu i święta patrona²¹. Podobnie jak przy badaniu częstotliwości nadawanych imion, ułożono je w kolejności od najczęstszych do występujących sporadycznie; w przypadku takiej samej liczby decydowała kolejność alfabetyczna (tabela 2).

Tabela 2. Sezonowość nadawania imion męskich

Imię i data święta*	Miesiące												Razem	% w miesiącu	% w kwartale	
	styczeń	luty	marzec	kwiecień	maj	czerwiec	lipiec	sierpień	wrzesień	październik	listopad	grudzień				
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Jan 16 V, 24 VI, 27 XII	13	8	13	14	25	17	9	9	6	9	4	27	154	44,8	62,3	
Stanisław 8 V	7	5	1	13	17	4	5	5	5	2	7	4	75	22,7	45,3	
Franciszek 10 X	8	2	13	2	3	1	2	4	18	7	3	4	67	10,5	41,8	
Józef 19 III	4	12	26	2		4	2	2	3	3	2	5	65	40	61,1	
Paweł 15 I, 29 VI	25	5	2		2	6	4	3	4	2	2	4	59	52,5	78	
Wojciech 23 IV		2	8	32	1	1	2		1		2	1	50	64	82	
Michał 29 IX						1	1	7	23	2			34	67,7	94	
Jakub 1 V 25 VII				1		1	24						26	92,3	100	
Antoni 17 I, 10 V, 13 VI	1				5	18							24	100	100	
Władysław 27.VI	2		2	2	4	6			2	2		2	22	27,3	45,5	
Andrzej 30.XI				1				1	1	1	13	4	21	61,9	85,7	
Piotr 29.VI				1	3	10						1	1	16	62,5	81,3
Tomasz 21.XII			1						1			2	11	15	73,3	86,7

Nowej Brzeźnicy k. Częstochowy w XVII i XVIII wieku, „Onomastica”, 39 (1994) s. 167; M. Stachurska, *Wieloimienność na podstawie metryk parafialnych Miechowa (1826-1829)*, „Onomastica”, 39 (1994) s. 179.

²⁰ „W osiemnastym wieku wraz z coraz to silniejszym wzmaganiem się dewocji, zwyczaj nadawania dzieciom kilku imion stał się dość powszechny; chodziło tu o to, by zapewnić chrześniakowi łaskawą protekcję kilku świętych patronów, a zarazem by pozyskać łaski kilku ziemskich protektorów” (Bystroń, *Księga imion w Polsce*, s. 48).

²¹ „Na imiona chrzestne wybierają rodzice albo tych świętych, w których dniu dziecię przyszło na świat, albo w których dniu było ochrzczone. Święty, pod którego wezwaniem jest kościół parafialny, jest również często nadawany jako imię chrzestne. Często rodzeństwo (bracia i siostry) wybierają imię nowonarodzonego braciszka bądź siostrzyczki, a rodzice na to się zgadzają, aby starsze rodzeństwo przyjęło mile nowoprzybyłego” (W. Sarna, *Opis powiatu krośnińskiego pod względem geograficzno-historycznym*, Przemyśl 1898, s. 123). „Zwyczaj powszechny nakazywał wybierać imiona, które dziecko przyniosło w dzień urodzenia [...]. Oczywiście w kalendarzu liturgicznym figurowały imiona świętych, którzy byli nie znani szerszemu ogółowi, więc wówczas wybierano dziecku patrona, którego święto było w pobliżu” (Tamże, s. 68).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Maciej 24.II	1	12	1										14	85,7	100
Kazimierz 4.III	1	3	6		1	1			1				13	46,2	69,2
Roman 28.II	2	4	1		2			3	1				13	30,8	53,9
Marcin 11.XI									1	1	8		10	80	90
Gerard 24.IX		1	2	1	1	1			1	1			8	12,5	25
Henryk 19.I, 15.VII	2							2	1		3		8	25	50
Ignacy 1.II, 31.VII	1	2	1	1			3						8	25	50
Wawrzyniec 10.VIII	2					2	2	2					8	25	50
Grzegorz 12.III			4		1		1						6	66,7	66,7
Karol 4.XI	1			1			1	1			2		6	33,3	33,3
Wincenty 18.VII			1	1		2	2						6	33,3	66,7
Błażej 3.II	1	1		1						1			4	25	50
Feliks 14.I	2				1								3	66,7	66,7
Leon 11.IV		2		1									3	33,3	33,3
Szymon 28.X										3			3	100	100
Wiktor 1.IX					1		1		1				3	33,3	33,3
Aleksy 17.VII							2						2	100	100
Bronisław 1.IX		1					1						2		
Edward 13.X										2			2	100	100
Filip 1.V					1			1					2	50	50
Hiacynt 16.III							2						2		
Izydor 4.IV				1							1		2	50	50
Wacław 29.IX				1					1				2	50	50
Adam 24.XII										1			1		
Aleksander 26.II		1											1	100	100
Bartłomiej 14.VIII								1					1	100	100
Bolesław 19.VIII					1								1		
Cyprian 16.IX									1				1	100	100
Czesław 2.IX									1				1	100	100
Eustachy 20.IX			1										1		
Florian 4.V					1								1	100	100
Kacper 6.I								1					1		
Hipolit 13.VIII								1					1	100	100
Joachim 3.IX									1				1	100	100
Juliusz 12.IV									1				1		
Konstanty 11.III			1										1	100	100
Łukasz 18.X										1			1	100	100
Marek 24.III			1										1	100	100
Mieczysław 1.I											1		1		
Mikołaj 6.XII												1	1	100	100
Onufry 12.VI											1		1		
Rafał 24.X										1			1	100	100
Roch 16.VIII								1					1	100	100
Rudolf 17.IV		1											1		
Sebastian 20.I	1												1	100	100
Walenty 14.II	1												1		100
Razem	75	62	85	76	70	75	65	43	75	39	52	64	781	x	x

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
W miesiącu święta	31	20	38	34	49	57	31	5	29	14	23	39	x	370	582
% w miesiącu święta	41,3	32,3	44,7	44,7	70	76	47,7	11,6	38,7	35,9	44,2	60,9	x	47,4	74,5

Źródło: AP, Księga urodzeń (ochrzczonych) 1841-1889, 1890-1906.

* Daty świąt ustalono na podstawie *Kalendarza Ilustrowanego na rok 1876*, autorstwa Jana Jaworskiego. Wykorzystano również: B. Kupis, B. Wernichowska, J. Kamyczek, *Księga Imion*, Warszawa 1975.

W całym przebadanym okresie, ponad 47% chłopców otrzymało imiona patronów, których święta przypadały w miesiącu udzielania chrztu. Gdyby rozszerzyć ten okres o miesiąc poprzedzający święto i następujący po nim, wówczas odsetek imion chrzestnych nadanych w kwartale święta wyniesie 74,5%. Szesnaście z wymienionych w tabeli imion nadano wyłącznie w miesiącu święta. Były to jednak imiona, które pojawiły się tylko jeden lub dwa razy.

Spośród dziewięciu imion zaliczonych do kategorii najpopularniejszych, trzy, tj. Jan, Stanisław i Franciszek były nadawane przez cały rok²². Największe nasilenie dzieci ochrzczonych tym pierwszym imieniem przypadało na miesiące: maj - święto Jana Nepomucena (16,2%), czerwiec - Jana Chrzciciela (11%) i grudzień - Jana Ewangelisty (17,5%), tutaj też należało by prawdopodobnie zaliczyć chrzty ze stycznia. Dziwi trochę stosunkowo niski odsetek tego imienia w lipcu (5,8%), bowiem jedenastego tego miesiąca przypadało wspomnienie lokalnego patrona Jana z Dukli. Natomiast o częstym wyborze Jana Nepomucena na patrona, decydowały zapewne czynniki lokalne. Kult tego świętego cieszył się w parafii Krościenko Wyżne niesłabnącą siłą od XVIII w. W 1744 r. J. Kuźnar ufundował obraz św. Jana Nepomucena do ołtarza bocznego kościoła parafialnego, a w 1843 r. proboszcz ks. A. Ujejski ufundował kapliczkę ku czci tego świętego. W święto Jana Nepomucena podobnie jak na św. Marcina, w parafii odbywały się tak zwane „kramarki”. Dzieci na długo wcześniej składały pieniądze aby coś kupić na odpuszcie. Cały dzień było słyhać muzykę na trąbkach, drumlach, fujarkach, organkach²³.

Największy odsetek chłopców, którzy na chrzcie otrzymali imię Stanisław przypadł w maju (22,7%), a więc w miesiącu upamiętniającym św. Stanisława biskupa. Maj jest także jednym z pierwszym pod względem odsetka nadanych imion w miesiącu święta głównego patrona (ok. 63%). Pewne przesunięcie w liczbie nadanych imion w stosunku do daty święta miało miejsce w przypadku Franciszka. Maksimum przypadło tu we wrześniu (26,9%), zatem w miesiącu poprzedzającym wspomnienie Franciszka Borgiasza (być może na wybór tego imienia decydowano się „do przodu” pamiętając o październikowym święcie). Maksimum imienia Józef przypadło na marzec, czyli pamiątkę wspomnienia Oblubieńca N.M.P. W przypadku imienia Paweł największy odsetek przypadł na

²² Por. Gawrysiakowa, *Zwyczaje chrzestne*, s. 90-91; Sułowski, *Imiona chrzestne w parafii*, s. 110-114.

²³ AP, Liber memorabilium, bns.

styczeń – wspomnienie pierwszego pustelnika. Święto to było bardziej rozpowszechnione aniżeli czerwcowe. Do chętnie wybieranych na chrzcie patronów należał także św. Wojciech. Procentowy udział kwietnia wyniósł 64% (wspomnienie świętego obchodzimy 23 IV). Podobna sytuacja miała miejsce w odniesieniu do pozostałych trzech imion zaliczonych do grupy najczęściej występujących. W święto Michała Archanioła (29 IX) nadano prawie 68 % wszystkich Michałów. Jeszcze wyraźniejszy udział głównego święta patrona widać na przykładzie Jakuba, kiedy to w lipcu (25 VII – Jakuba Apostoła) odsetek wyniósł ponad 92 % oraz św. Marcina - patrona parafii (80 %). Uwagę zwracają również przejawy kultu Antoniego Padewskiego (13 VI), Piotra (29 VI) oraz Macieja (25 II). W przypadku Antoniego chrzty z czerwca stanowiły 75%. Niewykluczone, że dzieci chrzczone tym imieniem w maju (20,8%) były powierzane właśnie temu patronowi. Ponad 85 % chłopców o imieniu Maciej było chrzczonych w lutym. Miesiąc ten miał najwyższy odsetek nadanych imion w odniesieniu do święta patrona. Wiązało się to prawdopodobnie z brakiem w tym miesiącu uroczystości ku czci innych popularnych świętych.

W sumie widać, że najbardziej prawdopodobnym powodem wyboru imienia na chrzcie był aktualny okres roku liturgicznego; w porównaniu z wpływem kalendarza kościelnego inne czynniki (np. nadanie imienia po ojcu lub rodzicach chrzestnych) miały drugorzędne znaczenie.

Imiona żeńskie

Rodzajów imion żeńskich było mniej niż męskich (tabela 3), jednak i liczba ochrzczonych dziewczynek była mniejsza. Po podzieleniu liczby noworodków płci męskiej przez liczbę występujących imion otrzymamy ten sam stosunek jak dla noworodków płci żeńskiej – 13,2.

Tabela 3. Częstotliwość nadawania imion żeńskich

Imię	1848-1860		1861-1870		1871-1880		1881-1890		1891-1900		1848-1900		
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	2	l.b.	Sz.s
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Marianna	35	32,5	16,6	18,8	18,5	21,5	11,5	11,8	18,5	19,7	21,2	157	157
Aniela			2,6	1,5	28,6	16,3	27,3	13,8	41,6	21,8	10,4	77	234
Katarzyna	33,8	14,8	25,7	13,8	13,5	7,4	16,2	7,9	10,8	5,4	10	74	308
Helena	8,5	3,6	39,4	20,3	25,4	13,3	12,7	5,9	14,1	6,8	9,6	71	379
Anna	23,4	8,9	23,4	10,9	17,2	8,1	4,7	2	31,3	13,6	8,6	64	443
Karolina	1,8	0,6			10,5	4,4	57,9	21,7	29,8	11,6	7,7	57	500
Zofia	32,6	8,9	6,5	2,2	26,1	8,9	17,4	5,3	17,4	5,4	6,2	46	546
Tekla	27,8	5,9	25	6,5	16,7	4,4	16,7	3,9	13,9	3,4	4,9	36	582
Salomea	15,8	1,8	21,1	2,9	10,5	1,5	31,6	4	21,1	2,7	2,6	19	601
Apolonia	53,3	4,7	26,7	2,9	6,7	0,7	13,3	1,3			2	15	616
Agnieszka	18,2	1,2	45,5	3,6	18,2	1,5	18,2	1,3			1,5	11	627
Bronisława	12,5	0,6			12,5	0,7			75	4,1	1,1	8	635

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Antonina	42,9	1,8			28,6	1,5	14,3	0,7	14,3	0,7	1	7	642
Joanna	33,3	1,2					50	2	16,7	0,7	0,8	6	648
Teresa	66,7	2,4	33,3	1,4							0,8	6	654
Anastazja	40	1,2	20	0,7			40	1,3			0,7	5	659
Balbina	20	0,6			20	0,7	60	2			0,7	5	664
Józefa	60	1,8			20	0,7	20	0,7			0,7	5	669
Justyna	60	1,8					40	1,3			0,7	5	674
Rozalia	60	1,8	40	1,4							0,7	5	679
Konstancja					75	2,2	25	0,7			0,5	4	683
Ewa	33,3	0,6					66,7	1,3			0,4	3	686
Klara			33,3	0,7			33,3	0,7	33,3	0,7	0,4	3	689
Małgorzata	33,3	0,6	33,3	0,7			33,3	0,7			0,4	3	692
Paulina					33,3	0,7	63,7	1,3			0,4	3	695
Agata			50	0,7	50	0,7					0,3	2	697
Albina									100	1,4	0,3	2	699
Barbara	50	0,6	50	0,7							0,3	2	701
Cecylia			100	1,4							0,3	2	703
Domicella			50	0,7			50	0,7			0,3	2	705
Dorota					50	0,7	50	0,7			0,3	2	707
Eleonora			100	1,4							0,3	2	709
Elżbieta	50	0,6	50	0,7							0,3	2	711
Felicja	50	0,6	50	0,7							0,3	2	713
Franciszka			100	1,4							0,3	2	715
Krystyna			50	0,7	50	0,7					0,3	2	717
Leona							100	1,4			0,3	2	719
Ludwika					50	0,7	50	0,7			0,3	2	721
Magdalena	50	0,6					50	0,7			0,3	2	723
Wiktoria			50	0,7					50	0,7	0,3	2	725
Bonifacja	100	0,6									0,1	1	726
Emilia							100	0,7			0,1	1	727
Gertruda							100	0,7			0,1	1	728
Honorata							100	0,7			0,1	1	729
Jadwiga			100	0,7							0,1	1	730
Julianna			100	0,7							0,1	1	731
Lucyna			100	0,7							0,1	1	732
Maria							100	0,7			0,1	1	733
Martyna							100	0,7			0,1	1	734
Monika					100	0,7					0,1	1	735
Petronella							100	0,7			0,1	1	736
Regina					100	0,7					0,1	1	737
Róża					100	0,7					0,1	1	738
Teofila							100	0,7			0,1	1	739
Waleria									100	0,7	0,1	1	740
Weronika									100	0,7	0,1	1	741

Źródło: AP, Księga urodzeń (ochrzczonych) 1841-1889, 1890-1906. 1 – % imienia w danym okresie do ogólnej liczby tego imienia; 2 – % imienia do ogólnej liczby imion w danym przedziale czasowym.

Żeńskie imiona pogrupowano podobnie jak to miało miejsce w przypadku imion nadanych chłopcom²⁴. W grupie najczęściej nadawanych (od 3 % w górę) odnotowano osiem. W sumie stanowiły one ponad 78 % wszystkich imion nadanych dziewczynkom w latach 1848-1900. Był to wyższy odsetek niż dla imion męskich zaliczonych do tej samej kategorii (prawie o 8%); znacznie niższy natomiast był w grupie średnio popularnych (wyodrębniono ich cztery, a procentowy udział to 7,2 % gdy dla chłopców wyniósł 20%). Dużo większe zróżnicowanie stwierdzono natomiast dla imion, które uznano za sporadyczne. Wyodrębniono tu 44 rodzaje, a dzieci nimi ochrzczone stanowiły ponad 14,3%. W tej grupie czternastu użyto tylko raz.

Rozbijając cały badany okres na pięć przedziałów czasowych możemy prześledzić, podobnie jak to miało miejsce w chrztach chłopców, spore wahania w repertuarze wybieranych imion. W latach 1848-1860 było ich 26. W następnej dekadzie liczba ta wzrosła do 28, a progres ten był związany z pojawieniem się 12 nowych imion. Dalszy spadek chrztów miał miejsce w następnym dziesięcioleciu i był on połączony z równoczesnym obniżeniem się ich różnorodności (24); zanotowano także siedem imion, które nie wystąpiły we wcześniejszych latach. Znaczny wzrost miał natomiast miejsce w latach osiemdziesiątych XIX wieku. Tutaj repertuar wybieranych imion był najszerszy z całego badanego okresu. Odnotowano ich 34 (w tym osiem nowych nie występujących wcześniej), co w stosunku do poprzedniego dziesięciolecia stanowiło wzrost o prawie 30%. Uwagę zwraca tu fakt, że w tej samej dekadzie różnorodność w wyborze imienia dla chłopców była także największa. Ostatnie lata XIX wieku to zdecydowane obniżenie się rodzajów nadanych imion – do 17. Wystąpiły również 3 nowe, co także było sporym regresem w stosunku do wcześniejszych lat.

Podobnie jak w przypadku chrztów chłopców, tak i dla dziewczynek, wzrost liczby nadawanych imion związany był z obniżeniem się odsetka wśród imion najpopularniejszych. Najwyższą wartość osiągnął on w latach 1871-1880 – 84,4%. Wtedy też odnotowano najmniej zróżnicowane imiennictwo (24 imiona). Najniższy odsetek w obrębie tej grupy przypadł na lata osiemdziesiąte (72,4%). Tak znaczny spadek odbił się na liczebności imion, na których wybór decydowano się sporadycznie. Osiągnęły one wówczas swoje maksimum (21,1% wszystkich imion w tym dziesięcioleciu). Największe nasilenie chrztów, w których dziecko otrzymało imię z grupy średnio popularnych miało miejsce w latach 1861-1870 (9,4 %). Minimum dla tej kategorii odnotowano dla następnego dziesięciolecia (4,4%). Porównując procentowe udziały w trzech wyodrębnionych przez nas grupach imion dla noworodków płci męskiej i żeńskiej widać, że dziewczynkom częściej nadawano imiona z grupy pierwszej niż z drugiej. Większy odsetek stanowiły natomiast imiona, których udział w ogólnej ich liczbie wyniósł poniżej 1%.

Najczęściej nadawanych na chrzcie imieniem żeńskim była Marianna²⁵ (ponad 21 %). Był to wyższy odsetek aniżeli w przypadku Jana. Dalej znalazły się:

²⁴ W wypadku gdy dziecko miało dwa imiona, pod uwagę brano tylko pierwsze.

²⁵ Marianna jest jedną z form imienia Maria. W naszym źródle stwierdzono jeden zapis Marii, pod rokiem 1887. Por. A. Tomecka, *Imiona chrzestne*, s. 162-164; S. Dziadkowiec, *Imiona mieszkalców wsi*, s. 80-84. Imię to „w dawnej Polsce nie było używane ze względu na fakt szczególnej

Aniela – 10,4 %, Katarzyna – 10%. Z pozostałych pięciu imion, które przekroczyły próg 3%, jako ostatnią odnotowano Teklę – 4,9%. Śledząc zmiany jakie zachodziły w wyborze tych imion na przestrzeni czasu, na komentarz zasługuje wysoki odsetek Marianny w latach 1848-1860 (35%)²⁶. W latach następnych procent ten spada, by osiągnąć najmniejszą wartość w latach osiemdziesiątych. Równocześnie ze spadkiem tym był powiązany malejący udział tego imienia w stosunku do ogółu. Inna tendencja wystąpiła przy imieniu Aniela. Do 1860 roku nie stwierdzono ani jednego chrztu, na którym nadano by to imię. Począwszy od następnej dekady miał miejsce stały wzrost, który osiągnął swoje maksimum w ostatnim dziesięcioleciu XIX wieku (41,6%). Charakterystyczne jest to, że moda na imię Aniela rozpowszechniła się, w skali całego kraju, w wieku XIX. Dużą popularnością imię to cieszyło się zwłaszcza wśród rzemieślników i chłopów²⁷. W konsekwencji, procentowy udział w gronie wszystkich imion żeńskich w tym przedziale czasowym był najwyższy i wyniósł prawie 22%.

Z ośmiu imion zaliczonych do najczęstszych, wyróżnia się także Karolina. W pierwszym okresie odsetek był znikomy, w drugim dziesięcioleciu nie ochrzczono ani jednej dziewczynki tym imieniem, natomiast w latach 1881-1890 nastąpił znaczny progres (prawie 60 %). Miało to też swoje odzwierciedlenie w stosunku do pozostałych imion (21,7 % ogółu).

Do imion z grupy od 1% do 3% zaliczono tylko cztery: Salomeę, Apolonię, Agnieszkę i Bronisławę. Było to znacznie mniej aniżeli w przypadku chłopców, gdzie imion z tej grupy było dwanaście. Spośród tej czwórki, najbardziej charakterystyczny rozkład miał miejsce w przypadku Bronisławy. W dwóch dekadach nie wystąpiło ono ani razu (w 1861-1870 i 1881-1890), za to w latach dziewięćdziesiątych stanowiło 75% wszystkich noworodków płci żeńskiej ochrzczonych tym imieniem. Nie nadawano natomiast w ostatnim dziesięcioleciu XIX wieku imion Apolonia i Agnieszka.

---

czci, jaką otaczano osobę Matki Bożej [...], używano form pochodzących od tego imienia, takich jak np. Marianna, Maryna”²⁷. H. Fros, F. Sowa, *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny*, Kraków 1975, s.399; „W ciągu XIX wieku w miarę rozpowszechnienia się Marii, Marianna staje się coraz rzadsza, utrzymuje się ona dłużej we wsiach, zwłaszcza tam gdzie księża starym zwyczajem niechętnie patrzyli na używanie imienia Maria. Bystróż, *Księga imion w Polsce*, s. 270;

²⁶ Zob. Sułowski, *Imiona chrzestne w parafii*, s 105.

²⁷ W tabeli 4 wspomnienie św. Anieli odnotowano (za kalendarzem Jaworskiego) 4.I. Rosnąca, począwszy od lat 70 XIX w., liczba chrztów, na których nadawano to imię, była spowodowana zapewne kultem innej świętej. Chodzi tu św. Anielę Merici, urodzoną ok. 1470 we Włoszech, założycielkę Zgromadzenia Sióstr Urszulanek. Aniela Merici została beatyfikowana w roku 1768, a kanonizowana 24 maja 1807 roku (wspomnienie przypada 27 I). Na ziemi polskie urszulanki przybyły w 1857 roku. Otworzyły szkołę z internatem w Poznaniu, a następnie w Gnieźnie. Po kilkunastu latach Kulturkampfu zmuszone zostały do przesiedlenia się z Poznania do Krakowa i z Gniezna do Tarnowa. Rozpoczęły także posługę we Lwowie. Oprócz działalności urszulanek, do rozpowszechnienia kultu Anieli przyczynili się, zapewne, w swoich utworach poeci: T. Lenartowicz i K. Koźmian. Warto także pamiętać, że na popularność imienia Aniela (łac. *Angela*) mógł mieć wpływ szeroko rozpowszechniony kult aniołów, zwłaszcza kult aniołów stróżów (*Angeli custodes*). H. Fros, F. Sowa, *Księga imion*, t. 1, Kraków 1997, s. 179. B. Kupis, *Najciekawsze imiona*, Warszawa 1999, s. 49-51. B. Kumor, *Historia Kościoła, cz. 7: Czasy najnowsze 1815-1914*, Lublin 1991, s. 401-405.

W Iskrzyni w latach 1848-1900 piętnaście dziewczynek otrzymało na chrzcie podwójne imiona²⁸, co stanowiło 2% wszystkich imion żeńskich. W porównaniu z noworodkami płci męskiej odsetek ten był dwukrotnie niższy. Podobny był natomiast rozkład chrztów w czasie. Ponad 73% miało miejsce po roku 1875, a na nadanie imienia podwójnego najczęściej decydowano się w latach osiemdziesiątych (47 %).

Tabela 4. Sezonowość nadawania imion żeńskich

Imię i data święta*	Miesiące												Razem	% w miesiącu	% w kwartale
	styczeń	luty	marzec	kwiecień	maj	czerwiec	lipiec	sierpień	wrzesień	październik	listopad	grudzień			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Anieli 4 I	8	12	8	6	7	5	8	4	5	9	4	1	77	10,4	27,3
Katarzyna 30 IV, 25XI		6	7	10	2	4	3	5	5	12	15	5	74	33,8	68,9
Helena 2 III, 21 V	4	9	9	8	5	9	2	8	3	5	4	3	71	19,7	56,3
Anna 26 VII	8	2	5	7	4	11	14	6	2	4		1	64	21,9	40,6
Karolina 5 VII	6	8	5	9	7	3	3	2	3	3	7	1	57	5,3	14
Zofia 15 V	2	1	5	10	20	2	1		2	1	1	1	46	43,5	69,6
Tekla 25 IX	1	4	4	3	2	1		5	8	3	1	4	36	22,2	44,4
Salomea 17 XI	1	1	1	1	1	1	1	1		2	7	2	19	36,8	57,9
Apolonia 9 II	6	2				1		1	1	1		3	15	13,3	53,3
Agnieszka 21 I	6	1		1		1				1		1	11	54,6	72,7
Bronisława 1 IX	1		1			3	1	2					8		25
Antonina 16 XII	1		1	1	1	1	1		1				7		14,3
Joanna 24 V		1			1		1	1	1	1			6	16,7	16,7
Teresa 15 X				1						5			6	83,3	83,3
Anastazja 15 IV				2		1						2	5	40	40
Balbina 31 III		1	1	1		1					1		5	20	60
Józefa 14 II		1	2		1						1		5	20	60
Justyna 7 X		1						1	1	2			5	40	60
Rozalia 2 IX			1	2				1	1				5	20	40
Konstancja 18 II		3	1										4	75	100
Ewa 24 XII				1	1				1				3		
Klara 12 VIII								3					3	100	100
Małgorzata 13, 20 VII					1	2							3	66,7	100
Paulina 26 I	1			1	1								3	33,3	33,3
Agata 5 II		2											2	100	100
Albina 16 XII			2										2		
Barbara 4 XII											1	1	2	50	100
Cecylia 22 XI											2		2	100	100
Domicella 7 V					1				1				2	50	50

²⁸ „[...] Z tym ostatnim okresem należy też związać zwyczaj dwuimienności. I tak na przykład w Sadach, do końca XVIII wieku mamy 5% dziewcząt dwuimiennych, gdy tymczasem w XIX w. liczba ta wynosi 18%”, Sułowski, *Imiona chrzestne w Polsce*, s. 96.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Dorota 6 II		1						1					2	50	50
Eleonora 21 II		2											2	100	100
Elżbieta 5 XI					1					1			2		50
Felicja 24 I	1										1		2	100	50
Franciszka 9 III			2										2	100	100
Krystyna 24 VII		1						1					2		50
Leona 15 VI				1						1			2		
Ludwika 15 IV			1					1					2		50
Magdalena 25 V, 22 VII	1						1						2	50	50
Wiktoria 23 XII												2	2	100	100
Bonifacja 5 VI				1									1		
Emilia 30 VI						1							1	100	100
Gertruda 16 XI											1		1	100	100
Honorata 12 I	1												1	100	100
Jadwiga 15 X	1												1		
Julianna 16 II						1							1		
Lucyna 30 VI							1						1		100
Martyna 30 I	1												1	100	100
Monika 4 V					1								1	100	100
Petronella 31 V											1		1		
Regina 7 IX									1				1	100	100
Róża 26 VIII								1					1	100	100
Teofila 28 XII					1								1		
Waleria 5 VI			1										1		
Weronika 13 I											1		1		
Razem	50	59	57	66	57	48	39	44	36	51	48	29	584	x	x
W tym w miesiącu święta	18	11	12	12	28	1	20	4	10	7	25	3	x	151	282
% w miesiącu święta	36	18,6	21,1	18,2	49,1	2,1	51,2	9,1	27,8	13,7	52,1	10,3	x	25,9	48,3

Źródło: AP, Księga urodzeń (ochrzczonych) 1841-1889, 1890-1906.

* Daty świąt ustalono na tej samej podstawie co przy imionach męskich.

Sezonowość nadawania imion żeńskich różniła się od sezonowości imion męskich (tabela 4). Odsetek chrztów imieniem patronki, której święto przypadało w tym samym miesiącu był prawie dwukrotnie niższy niż u chłopców (25,9%); na taki stan największy wpływ miały tu miesiące: czerwiec, sierpień oraz grudzień, w których nie było żadnego takiego święta. Właściwym miernikiem w takiej sytuacji wydaje się odsetek chrztów w kwartale święta; przypadało ich 48,3% - czyli prawie tyle, ile męskich w miesiącu święta (47,4%).

W naszej statystyce nie uwzględniono najpopularniejszego imienia – Mariany. Co piąta ochrzczona dziewczynka otrzymała to imię. Było ono nadawane regularnie przez cały rok. Z imieniem tym związany był bowiem kult wyrażający się poprzez częste obchodzenie świąt maryjnych²⁹. I tak, na przestrzeni roku: 2

²⁹ Wielką frekwencją w całej okolicy cieszył się odpust Pocieszenia N.M.P. w Komborni, który

lutego – uroczyste świętowanie Matki Boskiej Gromniczej, 25 marca - Zwiastowanie, 15 sierpnia – Wniebowzięcie, 8 grudnia – Niepokalane Poczęcie. Stosunkowo równy rozkład częstości występowania tego imienia w poszczególnych miesiącach, powiązany z dużą liczbą świąt, uniemożliwia stwierdzenie zależności pomiędzy datą święta, a wyborem imienia³⁰.

Z najczęściej wybieranych imion, najwyższy odsetek chrztów danym imieniem w miesiącu święta osiągnęła Katarzyna (33,8%). W tym przypadku bardziej rozpowszechnione było święto Katarzyny aleksandryjskiej (25 XI) niż Katarzyny sienneńskiej (30 IV). Listopadowe święto tej patronki spowodowało, że miesiąc ten miał najwyższy odsetek zgodności chrztów ze świętem patrona w roku (52,1%). Jeszcze większą zgodność odnotowano dla Zofii, którą wspomniano 15 V (43,5 %). Gdyby rozszerzyć tę zależność na miesiąc przed i miesiąc po święcie, to otrzymalibyśmy prawie 70% chrztów w obrębie tego imienia. Majowe święto Zofii, z tak wysokim odsetkiem ochrzczonych w tym miesiącu, zdecydowało o wysokim współczynniku miesięcznym (49,1%). Wśród imion, które znalazły się w grupie 1% – 3% (tab. 4), wysoki procent chrztów danym imieniem w miesiącu święta osiągnęła Agnieszka (54,6%); w kwartale było to prawie 73%. Z imion rzadziej używanych, mających zazwyczaj wyższe odsetki, zwraca uwagę grupa dziesięciu, które nie wystąpiły w ogóle w kwartale święta. Spośród piętnastu imion zanotowanych tylko jeden raz, aż osiem nie wystąpiło w miesiącu wspomnienia patrona.

Wnioski

Reasumując, możemy stwierdzić, że mieszkańcy Iskrzyni decydując się na imię chrzestne dla swoich dzieci wybierali tylko takie, które występowały w kalendarzu liturgicznym. Były to imiona biblijne, starochrześcijańskie lub świętych średniowiecza. Wśród tych ostatnich znalazło się też kilka imion słowiańskich noszonych przez świętych z Polski, Węgier i Czech (np. Czesław, Kazimierz, Stanisław, Wojciech)³¹.

Repertuar imion był szeroki. W całym przebadanym okresie (1848-1900) nadano 59 imion męskich, a do najpopularniejszych należały: Jan, Stanisław, Józef, Paweł, Wojciech, Michał, Jakub, Antoni. Spośród 56 imion żeńskich najczęściej wybierano: Mariannę, Anielę, Katarzynę, Helenę, Annę, Karolinę, Zofię i Teklę.

---

wypadał w niedzielę po uroczystości św. Augustyna, czyli w ostatnich dniach sierpnia albo w pierwszych września. M. Pelczar, A. Lorens, *Sześćset lat doli i niedoli Krościenka Wyżnego i Iskrzyni 1350-1950*, Krościenko Wyżne 1997, s. 189.

³⁰ Więcej na temat kultu maryjnego zob. Cz. Deptuła, *Z zagadnień historii kultu maryjnego w Polsce*, „Ateneum Kapłańskie”, 52 (1960) t. 60, z. 3, s. 392-419; A. Witkowska, *Ośrodki kultu maryjnego na ziemiach polskich w XIX wieku*, w: *Niepokalana. Kult Matki Bożej na ziemiach polskich w XIX wieku*, red. B. Pylak, Cz. Krakowiak, Lublin 1988, s. 90-91; J. J. Kopeć, *Formy kultu maryjnego w polskiej religijności XIX wieku*, „Roczniki Teologiczne”, 43 (1996) z. 4, s. 165-187.

³¹ Zob. Malec, *Imię w polskiej antropologii*, s. 17-33.

Wpływ kalendarza kościelnego na wybór imienia podkreślają wyniki analizy frekwencyjności. Decydują rolę odgrywał czas narodzin. Dziecko otrzymywało na chrzcie imię tego patrona, którego wspomnienie przypadało na dzień narodzin – chrztu³² lub na okres sąsiadujący z tym świętem. Wydaje się, że zależność ta jest bardziej widoczna w przypadku imion męskich niż żeńskich. Wśród tych drugich, z imion zaliczonych pod względem częstości występowania do grupy 1% - 3%, tylko Bronisława nie przekroczyła 50% chrztów w kwartale. Z imion najpopularniejszych, pięć z siedmiu osiągnęło próg 40% (w kwartale święta). Dla chłopców odsetek był znacznie wyższy (tylko dwa imiona z grona dziewięciu miało poniżej 60%). Najczęściej wybierane imię Marianna (ponad 21% nominacji), nadawano przez cały rok, co wynikało z dużej liczby świąt maryjnych. Fakt ten rzutował z kolei na całą frekwencję³³.

Jednym z czynników mających wpływ na wybór imienia chrzestnego było także oddziaływanie duchowieństwa. Do najpopularniejszych należały imiona aktualnie urzędujących proboszczów (Andrzej, Roman, Wincenty).

Analizując motywy wyboru imienia warto pamiętać, że odkrycie prawdziwych motywacji jest bardzo trudne. W pewnym stopniu dyskusyjna jest metoda zliczania imion w miesiącu poprzedzającym i następującym po święcie danego patrona. Dużo wątpliwości pojawia się także, gdy nominację uzasadniamy dziedziczeniem po rodzicach. Jeśli imię jest tożsame np. z imieniem lokalnie czczonego świętego, patronem kościoła i okresowo panującą modą, trudno wówczas wyrokować o motywach takiego wyboru.

---

³² Więcej na temat liczby dni między urodzeniem i chrztem – zob. P. Rachwał, *Ludność wsi Iskrzynia w powiecie krośnieńskim w XIX w.*, PDP, 27 (2006), s. 77-79.

³³ Por. z frekwencyjnością nadawania imienia Jan.

THE CHRISTIAN NAMES OF ISKRZYŃIA INHABITANTS IN THE 19TH CENTURY. BASED ON THE REGISTERS OF THE KROŚCIENKO WYŻNE PARISH FROM THE YEARS 1848-1900

Summary

The basic sources for research on the names of Iskrzyńia inhabitants in the 19th century were baptismal registers from the years 1848-1900. The author focused on different factors which could affect the choice of a Christian name, that is to say, family tradition, literary influence, changing fashion. It was also pointed out that the relation between the date of baptism and a saint patron played an important role in deciding on a name for a child.

Over 47% of boys received the names of patrons whose days were in the month of their baptism, for girls the percentage was almost 26%.

The range of Iskrzyńia inhabitants' names given in baptism is wide. In the studied period there were 59 kinds of male names and 59 female ones. The most popular male names were: Jan, Stanisław, Franciszek, Józef and female ones: Marianna, Aniela, Katarzyna and Helena.

Translated by Aneta Kiper